

บทคัดย่อ

บทความนี้เสนอภาพของ อ็องเดร ฌีต อีกภาพหนึ่งซึ่งแตกต่างจากภาพของนักเขียน ผู้ถูกสังคมร่วมสมัยประณามและโจมตีว่าเป็นเด่าหัวงูหลอกลวงเด็ก สิ่งที่ฌีตเสนอแนะแก่ผู้อ่านวัยรุ่นในนวนิยายเรื่อง อาหารทางโลก หรือ *Les Nourritures Terrestres* ไม่ใช่ข้ออ้างเพื่อมีความสัมพันธ์ในลักษณะเบี่ยงเบนทางเพศ แต่ทำหน้าที่เปลี่ยนแปลงในระบบคุณค่า จุดประกายอำนาจของปัจเจกบุคคลที่มีคุณประโยชน์ต่อสังคมต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งถูกอิทธิพลของชนชั้นกลางที่ฝังลึกอยู่กับจารีตประเพณีอย่างแน่นแฟ้นครอบงำอยู่

Abstract

André Gide has often been attacked and condemned by contemporary society as a dirty old man who misguides adolescent readers. This paper presents a different view of Gide. What Gide suggests to adolescent readers in his novel *Les Nourritures Terrestres* is not a justification of homosexual relationships but a catalyst to help change traditional values and a way of liberating the individualism suppressed by the middle-class morality.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัยรุ่นอุดมคติในนวนิยายเรื่อง “อาหารทางโลก” ของ อ็องเดร ฌีต*

Ideal Adolescence in “Les Nourritures Terrestres” of André Gide

รัตนาภรณ์ สรานุรักษ์**

บทนำ

อ็องเดร ฌีต (André Gide) เป็นนักเขียนที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุดคนหนึ่งในกลุ่มนักเขียนต้นศตวรรษที่ 20 เขามีชีวิตอยู่ระหว่างปี ค.ศ.1869-1951 งานวรรณกรรมของฌีตนั้น อาจจะกล่าวได้ว่ามีลักษณะเป็นงานวรรณกรรมเชิงอัตชีวประวัติ ซึ่งนำเสนอและวิจารณ์ความบกพร่องของค่านิยมของสังคมชนชั้นกลางฝรั่งเศสที่ตัวเขาเองเป็นสมาชิกอยู่ ในความเห็นของฌีต สังคมฝรั่งเศสต้นศตวรรษที่ 20 เป็นสังคมของชนชั้นกลางผู้กุมอำนาจสูงสุดในกิจกรรมทุกแขนงของสังคมและไม่ว่าผู้ใดก็ไม่สามารถมีพลังต้านได้ ชนชั้นกลางแผ่อิทธิพลทางด้านความคิดไปทั่วทั้งสังคมจนดูเหมือนว่าระบบความคิดและการให้คุณค่าของชนชั้นกลางนี้เป็นสิ่งที่ถูกต้องที่สุด เป็นวิถีทางเดียวที่จะก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและนำไปสู่ความสุข ตัวละครแทบทุกตัวในงานเขียนของฌีตที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนความคิดของผู้เขียนล้วนแต่แสดงตนเป็นชนกวีวิพากษ์วิจารณ์ต่อต้านค่านิยมชนชั้นกลาง ทว่าหนังสือเรื่องอาหารทางโลกหรือ Les Nourritures Terrestres ซึ่งฌีตเขียนขึ้นระหว่างปี 1897 เป็นหนังสือเล่มเดียวที่นักเขียนผู้นี้เสนอแนวคิดการดำเนินชีวิตเพื่อปลดปล่อยตนเองจากจารีตนิยมตามแบบฉบับชนชั้นกลาง ดังที่ ปีแยร์ แก็งท์ (Pierre-Quint) ได้อ้างจากอนุทิน (Journal) ของฌีตเอง¹

* บทความเสนอในการประชุมวิชาการ “ภาษาและวรรณคดีฝรั่งเศส” ครั้งที่ 7 (21-22 ตุลาคม 2541) เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2541 คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Pierre-Quint, Léon, *André Gide*, Paris : librairie Stock, 1952, p.132

อาหารทางโลกกับความพยายามในการแสวงหา “อิตตา” ของฌีต

ชื่อเรื่องอาหารทางโลกนั้น ฌีตกล่าวไว้ในหน้าแรกของหนังสือว่าเขาหมายถึงสิ่งที่หล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์เรบนพื้นโลกซึ่งตัวเขาอ้างมาจากคัมภีร์กูราน² ข้อความดังกล่าวระบุถึงความพยายามที่จะมองและวิเคราะห์ตนเองอย่างที่เราจะเป็น และเพื่อที่จะเข้าใจความคิดของฌีตได้ดีขึ้น เราจำเป็นต้องศึกษาที่มาของวรรณกรรมเรื่องนี้อันได้แก่ การไปสู่ชีวิตใหม่ในอัฟริการวมทั้งบทบาทของออสการ์ ไวลด์ (Oscar Wilde) ผู้มีส่วนร่วมให้ชีวิตมนุษย์คนใหม่แก่ฌีต

ฌีตเขียนหนังสือเรื่องอาหารทางโลกหลังจากที่หนังสือของ อ็องเดร วอลแตร์ (Les Cahiers d'André Walter) และกวีนิพนธ์ของ อ็องเดร วอลแตร์ (Les Poésies d'André Walter) ได้รับความสำเร็จอย่างสูงในฐานะกวีนิพนธ์สัญลักษณ์นิยมในปี 1891 และ 1892 ฌีตตัดสินใจเดินทางไปอัฟริกาครั้งแรกในปี 1893 เพื่อรักษาตัวให้หายจากโรคปอดและโรคเบื่อสังคมเมืองปารีส แท้ที่จริงแล้วการไปอัฟริกาในครั้งนี้ก็เพื่อหลีกเลี่ยงความเข้มงวดของมารดาตามฌีตผู้เป็นมารดาและสภาวะแวดล้อมของครอบครัว ความอ่อนแอทางประสาทซึ่งฌีตเป็นมาแต่กำเนิดซึ่งเขาเรียกว่า ‘ชาวแดน’ (Schaudern) คือ ความรู้สึกอ่อนไหวเกินกว่าเหตุ เนื่องจากถูกกดดันจากความเคร่งครัดกฎเกณฑ์ของแม่ ความยึดอัดที่ไม่สามารถต่อต้านแม่ได้อย่างเปิดเผยทำให้จิตใจของฌีตเคร่งเครียดยิ่งขึ้นทุกขณะ ทั้งการศึกษาอบรมแบบโปรเตสแตนต์ที่ให้ความสำคัญกับการสำรวจในธรรมและวิเคราะห์ตั้งคำถามเกี่ยวกับตนเองยิ่งทำให้ฌีตเกิดความกระวนกระวายใจไม่มีที่สิ้นสุด ฌีตพยายามทุกวิถีทางที่จะหลุดพ้นจากสภาวะความกดดันและแสวงหา “อิตตา” ของตนเอง การพยายามแสวงหาบุคลิกภาพของตนเองในตอนแรกจะออกมาในรูปแบบที่ไม่เปิดเผยคือ การวกเข้าหาตัวเอง นิยมตนเองอย่างรุนแรง เป็นเพราะฌีตไม่ต้องการแหวกวงล้อมของวงจรชีวิตปิดของเขาออกไป ในระยะแรกฌีตจึงเฝ้าสังเกตตนเองเพ่งพิศตนเองหน้ากระจก เขาได้กล่าวถึงเหตุการณ์นี้ในเรื่อง *หากเมล็ดไม่สูญพันธุ์* (Si le Grain ne Meurt) ซึ่งเป็นงานประพันธ์ที่แสดงอัตชีวประวัติของเขาไว้ว่า เขามองตัวเองอย่างไม่รู้สึกรู้หาย เพ่งหาความรู้สึกที่เขาปรารถนาจะแสดงออกจากแวตตา เขาก็ลงจ้องหน้าตนเองเหมือนกับนาร์ซิส (Narcisse)³

แต่การที่จะเฝ้ามองตนเองเช่นนี้ อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ง่ายเพราะสายตาของเจ้าของภาพในกระจกอาจประเมินค่าของตนเองสูงหรือต่ำไป ในระยะที่สองการแสวงหา “อิตตา” ของฌีตจึงเป็นไปในลักษณะของการเล่นละคร เขาพยายามแบ่งภาคตนเองเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งกระทำกิจกรรมในฐานะเป็นตัวละครและจะมีอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ดู ฌีตซึ่งมีลักษณะความขัดแย้งในตัวโดยกำเนิดกล่าวคือเขามีพ่อเป็นโปรเตสแตนต์จากแคว้นลียงก็ด็อก (Languedoc) มีแม่ซึ่งเดิมเป็นคาทอลิกจากแคว้นนอร์ม็องดี (Normandie) และเขาชอบรับลักษณะขัดแย้งในสายเลือต้นั้นจนเป็นภาวะต่อเนื่องในอุปนิสัย สิ่งนี้เชื้อต่อการแสวงหา “อิตตา” ของฌีตเป็นอย่างมาก ในเรื่อง *หากเมล็ดไม่สูญพันธุ์* ฌีตได้พูดถึงการเล่นละครของเขา

² Gide, *Les Nourritures Terrestres*, (le livre de poche) Paris : Gallimard, 1917-1936

³ Gide, *Si le Grain ne Meurt*, (le livre de poche) Paris; Gallimard 1954, p.51

ในรูปแบบนี้ว่า ความทุกข์ไม่ใช่สิ่งที่สามารถเรียกน้ำตาของเขาได้ หน้าของเขาจะวางเฉยแต่ที่จริงแล้วจิตใจของเขาทรมานอย่างแสนสาหัส⁴

เจตจำนงที่เริ่มต้นจากการเสแสร้งแสดงละครนั้น ชี้ให้เห็นถึงความมีอิสรภาพและย่ำลักษณะของ “อึดตา” มากขึ้นว่าผิดสามารถเป็นคนสองคนในขณะเดียวกัน

การแสวงหาตนเองของผิคนั้นมิได้เป็นไปเพียงในลักษณะดังกล่าวข้างต้นเท่านั้น คำสารภาพและความจริงใจที่แสดงถึง “อึดตา” ของผิคนั้นอยู่ในจดหมายซึ่งเขาเขียนถึงเพื่อนฝูงจำนวนมากมาย อนุทินของเขานั้นเล่าก็เริ่มเขียนมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1889 เมื่อเขามีอายุเพียง 20 กว่าปี จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิต แต่ถึงกระนั้นผิก็กลัวความคิดของตัวเอง เขารู้สึกว่าสามารถกล่าวถึงตัวเองได้อย่างเป็นอิสระเต็มที่ก็ในขณะที่เขียนงานประพันธ์เท่านั้น ตัวละครในงานวรรณกรรมของเขาจึงรับหน้าที่เชื่อมช่องว่างระหว่างความคิดของเขา กับชีวิตจริง เขาอาจกล่าวได้ว่าประสบการณ์ในชีวิตจริงของผิไม่ได้มีผลในทางลบเสียทีเดียว ผิได้ความคิดจากบทเรียนในชีวิตมาสร้างงานวรรณกรรม แม้ว่าผิจะสามารถบรรลุผลในการแสวงหาเสรีภาพส่วนตนในรูปของความคิดแล้วก็ตาม เขาก็ยังขาดอิสระในการแสดงออกโดยการกระทำซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการปลดปล่อยตนเอง ผิไม่ไวรอที่จะไขว่คว้าเสรีภาพเมื่อโอกาสเปิดกว้าง นั่นก็คือการเดินทางไปแอฟริกา เส้นผ่าของแอฟริกาผูกมัดใจผิ เขาใช้เวลาอยู่ที่นั่นนานถึง 4 เดือน ได้พบชีวิตใหม่ในแอฟริกาดังที่เขาบรรยายไว้ในเรื่อง *อาหารทางโลก* ว่าเขาหายใจราวกับว่าไม่เคยทำอาหารเหล่านั้นมาก่อน⁵ เขากล่าวกับชีวิตที่เสมือนกับการเกิดใหม่นี้ว่าของงเขาตัวของเขาไปให้หมด เขาจะเชื่อฟังชีวิตใหม่และเขายอมจำนนต่อชีวิตใหม่⁶

ภาพมนุษย์คนใหม่ของผิคือคนที่ไม่ยอมรับข้อห้ามทั้งปวง ค้นพบความบริสุทธิ์ดั้งเดิมของอารมณพร้อมหาความสำราญอย่างเต็มที่จากอารมณในรูปแบบต่าง ๆ ผิดผู้ซึ่งเคยถูกครอบประเพณีล้อมอยู่ปล่อยตัวปล่อยใจไปกับความสุขและเสรีภาพ การปลดปล่อยตนเองในรูปของนามธรรมได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นรูปธรรมคือ เสรีภาพในเรื่องที่เกี่ยวกับเพศ อันที่จริงความยินดีในรูปธรรมของผิคนั้นเกิดขึ้นและแฝงอยู่ในตัวเป็นระยะเวลานานแล้ว ใน “หนังสือสีดำ” (Cahier noir) ซึ่งเป็นตอนหนึ่งของหนังสือของ *อ็องเดร วอลแตร์* นั้น ผิบรรยายภาพเด็กผู้ชายเปลือยกายเล่นน้ำอย่างชื่นชมและปรารถนาจะเข้าไปสัมผัส⁷

ทันทีที่ลงเรือที่แอฟริกา ความฝันที่จะมีเสรีภาพในเรื่องเกี่ยวกับเพศก็กลายเป็นความจริง มัคคุเทศก์ตัวน้อยปลุกกามขันทีในตัวของผิ เขาเขียนไว้ในอนุทินปี 1894 ว่าเขาคงลงที่จะมีความสัมพันธ์ทางกายกับเด็กหนุ่ม และไม่ลังเลบนหนทางของบาปอีกต่อไปแล้ว⁸ ถึงกระนั้นผิก็ยังไม่กล้าเปิดเผยพฤติกรรมนี้ให้

⁴ Gide, *Si le Grain ne Meurt*, (le livre de poche) Paris; Gallimard 1954, p.378

⁵ Gide, *Les Nourritures Terrestres*, p.82

⁶ Ibid., p.85

⁷ Martin, Claude, *André Gide par lui-même*, Paris : Edition du Seuil, 1963, p.84

⁸ Ibid., p.85 อ้างจาก Gide, *Journal* 1894

คนอื่นล่องรู้ เมื่อผิดกลับมาอัฟริกาอีกครั้งหนึ่งในปี 1895 เขาพบกับออสการ์ ไวลด์ ซึ่งสนับสนุนการแสวงหา “อิตตา” ของผิดโดยการปล่อยตัวปล่อยใจให้เป็นไปตามแรงกระตุ้นของธรรมชาติอย่างเต็มที่

อันที่จริงแล้วผิดซึ่งสนิทชิดเชื้อกับมัลลาร์เมอร์ (Mallarmé) ได้ยืมกิตติศัพท์ของไวลด์จากเพื่อนนักเขียนและพยายามขอพบ เขาได้พบไวลด์ครั้งแรกที่ปารีสเมื่อปี 1891 และหลังจากนั้นก็พบกันอีกหลายครั้ง แต่ในครั้งแรกๆ นั้น อิทธิพลของไวลด์ในฐานะผู้สร้างกำลังใจให้แก่สैनิยมกร่วมเพศของผิดดูจะยังไม่มื่อะไรมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผิดยังไม่กล้าเปิดเผยรสนิยมแท้จริงของตนเอง อนุทิน ที่เขาบันทึกไว้ในช่วงแรกที่เจอกับไวลด์นั้นผิดก็ฉีกทิ้งหมด เขาเพียงแต่แสดงความชื่นชมไวลด์ในจดหมายที่เขาส่งถึง ปอล วาเลรี (Paul Valérie) เท่านั้น และในอนุทินปี 1889-1939 ลงวันที่ 1 มกราคม 1892 ผิดยังบันทึกถึงไวลด์ในลักษณะที่เป็นอคติอีกด้วยว่าไวลด์อาจชักนำเขาไปสู่ความชั่ว⁹

ทว่าในปี 1895 หลังจากไปอัฟริกามาแล้ว ผิดผู้ไม่ใช่อีอองเดร วอลแตร์ ผู้อยู่ในกฎระเบียบของชนชั้นกลาง แต่ยังไม่ก้าวไปไกลถึงผู้หลงรักเด็กหนุ่มนาตানাแอ็ล (Nathanaël) ในเรื่อง*อาหารทางโลก* ได้พบว่าไวลด์เป็นผู้ที่ช่วยให้เขาเข้าใจความต้องการที่แฝงเร้นอยู่ในตัวเขา

ผิดบันทึกไว้ในอนุทินปี 1939-1949 ถึงประโยคที่ไวลด์พูดกับเขาที่อัฟริกาว่า เขาต้องการนักดนตรีตัวน้อยผิวดำหรือไม่¹⁰ และเขาก็ไม่ลังเลใจที่จะตอบตกลง ผิดบันทึกต่อไปว่า ในวันรุ่งขึ้นนั้นเขาผู้ปล่อยตัวปล่อยใจให้เป็นทาสของความเบาหวิวแห่งวิญญาณและเนื้อหนังมังสาได้ประกาศกับแม่ในจดหมายที่เขาเขียนไปถึงแม่เมื่อวันที่ 31 มกราคม 1895 ว่า ออสการ์ ไวลด์ จากเขาไปแล้ว และเขาเขียนบันทึกไว้ว่า สำหรับนวนิยายเรื่อง*อาหารทางโลก* ชื่อเรื่องจะต้องเป็นเช่นนั้นไม่มีวันจะเปลี่ยนแปลงอีกต่อไป¹¹

นั่นก็คือ การประกาศให้โลกรู้ว่าบัดนี้เขาจะนำเสนอเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสุททางกายและใจในงานประพันธ์ของเขา ถ้าหากว่าไม่ได้แรงบันดาลใจจากไวลด์ หนังสือเรื่อง*อาหารทางโลก*อาจไม่เกิดขึ้น ผิดได้ค้นพบตัวเองอย่างที่เขาสรุปไว้ในเรื่อง*อาหารทางโลก* ว่า สิ่งสวยงามที่สุดในโลกที่เขาได้รู้จักก็คือ ความหิวของตัวเองเอง¹²

ผิดเริ่มตระหนักว่าการเขียนแนวเดิมตามที่นักเขียนในสมัยของเขานิยมคือ การมุ่งหลีกเลี่ยงหนีจากโลกแห่งความเป็นจริง มิได้มีประโยชน์อะไรต่อมนุษยชาติ เป็นการโกหกหลอกลวง

⁹ Gide, *Journal 1889-1939* (Bibliothèque de la Pléiade) Paris : Gallimard, 1951, p.28

¹⁰ Gide : *Journal 1939-1949 Souvenirs* (Bibliothèque de la Pléiade), Paris : Gallimard, 1954, pp. 591-594

¹¹ Delay, Jean, *La Jeunesse d'André, Gide*, 2 vol, Paris : Gallimard, 1956-57, I, II, p.457

¹² Gide, *Les Nourritures Terrestres*, p.38

จากการเปิดเผยที่มาของนวนิยายเรื่องอาหารทางโลก ทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้เป็นแหล่งข้อมูลที่มีคุณค่ายิ่งในการศึกษาศิลปะการใช้ชีวิต ฌีตระบุไว้ว่าความคิดต่างๆของเขามีความต่อเนื่องและเขายังคงยึดมั่นในความคิดนี้ตลอดไป เขากล่าวไว้ในคำนำของอาหารทางโลกฉบับพิมพ์ปี 1927 ว่าความคิดจากนวนิยายเรื่องนี้จะได้รับการขยายความและแสดงตัวอย่างในลักษณะที่เป็นรูปธรรมในนวนิยายเรื่องต่างๆ ที่เขาเขียนขึ้นภายหลัง¹³

แนวทางของวัยรุ่นอุดมคติในอาหารทางโลก

เป็นที่น่าสังเกตว่า ข้อความโดดเด่นที่ปรากฏอยู่ท้ายสุดของคำนำของนวนิยายฉบับพิมพ์ปี 1927 ที่ว่า “ขอให้หนังสือสอนเธอให้สนใจตัวเองมากกว่าหนังสือ”¹⁴ และข้อความที่ปรากฏในบทส่งท้ายของนวนิยายที่ว่า “นาตานาแอล จึงทิ้งหนังสือของฉัน สิ่งที่ฉันชอบในตัวเธอก็คือสิ่งที่แตกต่างจากฉัน และจงสร้างตนเองให้เป็นคนที่ไม่ไม่มีใครแทนที่ได้” ระบุอย่างชัดเจนว่าฌีตเขียนเรื่องนี้เพื่อแนะแนวทางดำเนินชีวิตให้แก่วัยรุ่น ความคิดนี้ได้ถูกเน้นในเรื่อง “อาหารใหม่” (Les Nouvelles Nourritures) อันเป็นตอนที่สองของนวนิยายว่าเขาเขียนหนังสือเรื่องนี้ขึ้นเพื่อเด็กหนุ่มซึ่งเหมือนกับตัวเขาตอนอายุ 16 ปี แต่มีอิสระกว่า มีความสมบูรณ์ในชีวิตกว่า เพื่อจะได้พบคำตอบแก่ชีวิต¹⁵

ฌีตผู้มีความนิยมชมชอบวัยรุ่นเห็นพลังและความกระตือรือร้นอีกทั้งความเฉลียวฉลาดในวัยนี้ อย่างที่เขาชื่นชมนาตานาแอลเด็กหนุ่มในเรื่องอาหารทางโลก เขาจึงเลือกที่จะชี้นำวัยรุ่น ทว่าฌีตถูกใจต่ออย่างรุนแรงจากผู้คนร่วมสมัยว่าเป็นผู้ทำให้วัยรุ่นใจแตกมากกว่าที่จะชี้แนะอุดมคติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากนักเขียนร่วมสมัยอาทิเช่น ฟรองซัวส์ โมริแยค (François Mauriac) ผู้ซึ่งลูกชายมีความนิยมชมชอบฌีตเป็นพิเศษ ในเรื่องนี้ฌีตได้เขียนชี้แจงไว้ในคำนำของนวนิยายว่า ขออย่าให้ผู้อ่านมองนวนิยายเรื่องนี้ในลักษณะที่เป็นการตีแผ่สัญชาติญาณของผู้เขียนแต่เพียงอย่างเดียว ผู้ที่ตั้งใจอ่านนวนิยายเรื่องนี้อย่างจริงจังน่าจะ สามารถเข้าใจแนวคิดของผู้เขียนที่ประสงค์จะนำทางเด็กวัยรุ่นได้ดี ผู้อ่านไม่ควรจำข้อมูลเกี่ยวกับตัวบุคคลมาใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสินผลงานประพันธ์¹⁶

นวนิยายเรื่องอาหารทางโลกซึ่งแสดงทัศนคติของฌีตเกี่ยวกับชีวิตนั้นแบ่งเป็น 2 ตอน ในตอนแรก ที่ชื่อว่า “อาหารทางโลก” นั้น ผู้เขียนเล่าให้วัยรุ่นที่เขาจินตนาการขึ้นฟังถึงประสบการณ์ชีวิตของเมนาลก์ (Ménalque) ซึ่งเป็นครูของผู้เขียนและในตอนที่สองชื่อว่า “อาหารใหม่” เป็นภาพบรรยายถึงการสนทนาของผู้เขียนกับนาตานาแอล

¹³ Gide, Préface de l'édition de 1927 des *Nourritures Terrestres*, p.p. 11-12

¹⁴ Ibid., p.13

¹⁵ Ibid., p.180

¹⁶ Gide, Préface de l'édition de 1927 des *Nourritures Terrestres*, p.p.12-13

ความเป็นปัจเจกบุคคล

ในเรื่องอาหารทางโลก นี้ ฌิดซีให้เห็นว่าวัยรุ่นในอุดมคติควรจะต้องมีความเป็นปัจเจกบุคคลเพื่อดำเนินชีวิตอย่างเป็นอิสระ ผู้เขียนบอกกับนาตานาแอลว่า “จงอย่ากินสิ่งซึ่งบรรพบุรุษกินแล้ว”¹⁷ วัยหนุ่มสาวเป็นวัยแห่งเสรีภาพ มีความคิดวิพากษ์วิจารณ์เป็นตัวของตัวเอง เขาจำเป็นต้องแสวงหาและมุ่งไปในทางที่เป็นของตนเองโดยเฉพาะ ทั้งนี้อาจจะสวนทางหรือกระทบกระทั่งความคิดของผู้อื่นและในบางครั้งต้องทำลายสิ่งที่ทำให้ผูกติดกับครอบครัวจนหมดสิ้น ผู้เขียนกล่าวว่าไม่มีอะไรเป็นภัยเท่ากับครอบครัวของตนเอง ห้องนอนของตนเอง¹⁸ สิ่งที่ฌิดซีเกลียดกลัวในครอบครัวนั้นไม่ใช่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว แต่ชนบประเพณีของชนชั้นกลางซึ่งครอบงำครอบครัวเป็นตัวการทำให้วัยรุ่นผิดแผกไปจากที่ควรจะเป็น ฉะนั้นการศึกษาที่เป็นแบบธรรมชาติ คือ การตั้งเด็กออกจากครอบครัว จากบ้านเกิดไปสู่โลกกว้าง¹⁹ เพื่อให้รอดพ้นจากอิทธิพลจารีตประเพณี

สภาวะของความเป็นตัวของตัวเองนั้นจะบรรลุได้ก็ด้วยความเพียร เมื่อวัยรุ่นออกจากครอบครัวไปสู่โลกกว้าง เขาต้องพร้อมที่จะเผชิญอันตรายทั้งปวง พยายามฟันฝ่าอุปสรรคให้ได้ ชีวิตจะต้องเสี่ยงอันตรายไม่มีความสงบ²⁰ นอกจากนั้นยังต้องลำบากในการพยายามพาตัวเองขึ้นสู่ระดับสูงกว่าที่เคยเป็นเช่นเดียวกับที่เอดูอาร์ด (Edouard) ตัวละครในเรื่องคนทำเหรียญปลอม (Les Faux-Monnayeurs) ได้กล่าวว่า “ดีแล้วที่ไปตามทางของตนเอง แต่จงไปในลักษณะสูงขึ้น”²¹

เพื่อเป็นตัวของตัวเองให้ได้ วัยรุ่นจะต้องไม่หลงใหลในอุดมคติ หากยึดถือความเป็นจริงเป็นหลัก ฌิดซีกล่าวว่า “กวีนิพนธ์นั้นอย่าเอาไปไว้ในความฝัน แต่จงพินิจในโลกของความจริง”²²

ฌิดซีถือว่าไม่มีกฎเกณฑ์อันใดหรือข้อศีลธรรมข้อใดที่เป็นมาตรฐานตายตัวให้เราได้เขาไม่ประสงค์เสนอคำสอนให้เป็นที่ยอมรับว่าเป็นศีลธรรม และด้วยเหตุนี้เขาจึงขอร้องให้ทุกคนมีขันติธรรม อดกลั้นอดทนต่อความแตกต่างทางความคิด เพราะแม้แต่ธรรมชาติยังสร้างลักษณะเฉพาะตัวให้แก่สัตว์ ในเรื่องอาหารทางโลก ฌิดซีให้เห็นถึงการเป็นตัวของตัวเองของธรรมชาติ เขากล่าวว่า กระรอกไม่ยอมรับวิธีการเลี้ยงอย่างงู กระต่ายจะวิ่งหนีภัย ขณะที่เต่าและเม่นจะหดหัว เราสามารถพบความแตกต่างเหล่านี้ในมนุษย์ (...) สังคมมนุษย์จะถึงซึ่งความสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อยอมรับพฤติกรรมในรูปแบบต่างๆ ส่งเสริมกำเนิดของความสุขที่

¹⁷ Gide, *Les Nourritures Terrestres*, p.251

¹⁸ Ibid., p.45

¹⁹ Ibid., p.33

²⁰ Ibid., p.20

²¹ Gide, *Les Faux-Monnayeurs*, (Folio) Paris : Gallimard, 1925, p.340

²² Gide, *Les Nourritures Terrestres*, p.252

เป็นไปในลักษณะของความคิดริเริ่ม²³ และแม้แต่บุคคลแต่ละบุคคลก็ไม่สามารถกำหนดคุณค่าของตนเองตายตัว ควรจะแปรเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมและช่วงชีวิต เราควรพร้อมเสมอต่อการเปลี่ยนแปลง²⁴

อันที่จริงแล้วอัตตานิยามที่ผิดเสนอนั้นมิได้เป็นความเห็นแก่ตัว ตรงกันข้ามกลับเป็นรากฐานของมนุษยนิยมและสอดคล้องกับความคิดในพุทธศาสนาที่ให้เริ่มต้นเตรียมตนเองให้ถึงซึ่งความสมบูรณ์ก่อนจิตใจของบุคคลผู้นั้นก็จะเต็มไปด้วยความรักความเข้าใจผู้อื่น ในเรื่องอาหารทางโลกมีดกกล่าวว่า ใจของบุคคลผู้บรรลุปัจเจกสภาวะจะเปี่ยมไปด้วยความรัก ความเมตตาปราศจากความเคียดแค้นริษยา²⁵

การแสวงหาความสุข

นอกจากจะพยายามทำตนให้เป็นปัจเจกบุคคลแล้วมีดกคิดว่าวัยรุ่นจะต้องมีจุดมุ่งหมายอีกอย่างหนึ่งคือการแสวงหาความสุข เขากล่าวว่า มนุษย์เราเกิดมาเพื่อความสุข²⁶ ในสายตาของมีดกความทุกข์เป็นสิ่งที่มนุษย์คิดค้นขึ้นเอง วัยรุ่นควรจะปลดปล่อยจิตใจให้พ้นจากความคิดเก่าข้อนี้²⁷

มีดกกล่าวว่าเราควรพยายามใช้ชีวิตในช่วงหนึ่งๆ ให้เต็มที่ ดักดวงความรื่นรมย์ของความสุขในช่วงเวลาหนึ่งๆ เพราะช่วงชีวิตแต่ละช่วงนั้นไม่อาจทดแทนกันได้ มนุษย์จะต้องไม่ให้ความสำคัญกับอดีตหรือความทรงจำ ควรจะต้องอยู่ในปัจจุบัน มุ่งใช้ชีวิตในแต่ละขณะจิตให้เต็มที่²⁸

ในการใช้ชีวิตอย่างรื่นรมย์นั้น มนุษย์ยังต้องมีหน้าที่ที่จะหาวิธีการเพิ่มความสุขของตนโดยการเสพโลกียสุข มีดกกล่าวว่าการเรียนรู้ทั้งหลายที่ไม่ได้มีการสัมผัสทางอินทรีย์เป็นสิ่งที่ไร้ประโยชน์²⁹

ธรรมชาติที่จะช่วยให้เราสัมผัสความรื่นรมย์กับความสุขทางกายและใจเป็นธรรมชาติที่มีลักษณะรุนแรงสามารถปลุกความรู้สึกของประสาททั้งห้า มนุษย์ควรสัมผัสธรรมชาตินั้นโดยการปล่อยสัญชาตญาณดิบออกไปอย่างเต็มที่ ไม่มีการสะกดกลั้นเอาไว้³⁰ และมนุษย์เราจะต้องมีเสรีที่จะลิ้มชิมรสความใหม่ ความเอร็ดอร่อยของอาหารทางโลกทุกรูปแบบ เพราะสำหรับมีดกแล้วการเลือกก็คือการปฏิเสธ³¹

²³ Gide, *Les Nouritures Terrestres*, p.p.235-236

²⁴ Ibid., p.130

²⁵ Ibid., p.252

²⁶ Ibid., p.177

²⁷ Ibid., p.p.38-39

²⁸ Ibid., p.74

²⁹ Ibid., p.23

³⁰ Ibid., p.34

³¹ Ibid., p.66

แนวทางของศรัทธาในศาสนา

ฌีตผู้พยายามสร้างศีลธรรมแบบใหม่ที่มีพื้นฐานอยู่บนความเป็นปัจเจกบุคคลปฏิเสธความเชื่อในพระเจ้าตามแบบของชาวคริสต์ชนชั้นกลางที่เน้นการเคารพบูชาและแสดงความศรัทธาในพระเจ้าโดยไม่มีข้อกังขาใดๆ เป็นสำคัญ เขากล่าวว่า เขาไม่สามารถจะยอมรับความคิดที่ว่ามนุษย์ไม่มีทางถึงซึ่งศีลธรรมถ้าไม่มีศรัทธาในพระเจ้า³²

ฌีตเน้นว่าความเกรงกลัวในพระเจ้ามิได้เอื้อต่อความจริง เขากล่าวว่า จงอย่าปล่อยตนเองให้อยู่ใต้อาณัติของสิ่งใด สิ่งทีคริสต์ศาสนากำหนดเป็นหลักยึดเหนี่ยวตายตัวปิดกั้นพัฒนาการทางสติปัญญา คำแรกที่พระเจ้าเขมอบให้เราคือ ความสุข นักบุญและผู้แทนศาสนาต่างหากที่ตีความแล้วใส่ความเศร้าสลดลงในพระคัมภีร์³³

ฌีตประกาศลัทธิศาสนาซึ่งสอนให้รับหยิบจวบความสุขในปัจจุบันกาล เพราะอาณาจักรของพระเจ้าอยู่ในโลกมนุษย์ เขากล่าวว่าจงอย่าคิดว่าพระเจ้าแตกต่างจากความสุข จงดึงความสุขทั้งหมดมาจากปัจจุบัน³⁴

ศรัทธาในพระเจ้าตามความคิดของฌีตเกิดขึ้นในลักษณะต่างๆ กัน จิตใจของมนุษย์อาจเข้าถึงสัจจะแห่งพระเจ้าโดยผ่านธรรมชาติ ความรัก ความสุขอันเป็นลักษณะของบุุชชนธรรมดา ฌีตกล่าวว่าเราอย่าหวังพบพระเจ้าในที่อื่นนอกจากในทุกแห่ง³⁵

พระเจ้าตามความหมายของฌีตมิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะในคริสต์ศาสนา พระเจ้าของฌีตครอบคลุมและผสานกันกับธรรมชาติอย่างกลมกลืนซึ่งดูตรงกับความเชื่อในลักษณะสรรพเทวนิยมของรูสโซ (Rousseau) ฌีตกล่าวว่าทุกสิ่งทั้งปวงมาในรูปของพระเจ้า³⁶ และในที่สุดฌีตก็สรุปว่าพระเจ้านั้นแท้ที่จริงเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของ “อัสตา” ธรรมชาติเป็นพระเจ้าและตัวมนุษย์เราก็เป็นพระเจ้า ชีวิตของมนุษย์กลายเป็นชีวิตที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ฌีตกล่าวกับนาตานาแอลว่าเขาไม่เห็นดอกหรือว่าเขาครองพระเจ้าแล้ว³⁷

ความรัก

ฌีตกล่าวในเรื่องอาหารทางโลก ว่า จงเลิกสนใจสิ่งที่สังคมคิด สิ่งที่สังคมรังเกียจ ้วยรุ่นเป็นวัยที่ร่างกายและจิตใจพร้อมสำหรับความรัก ความใคร่³⁸

³² Gide, *Les Nouritures Terrestres*, p.252

³³ Ibid., p.p.200-201

³⁴ Ibid., p.30

³⁵ Ibid., p.20

³⁶ Ibid., p.75

³⁷ Ibid., p.30

³⁸ Ibid., p.21

ตัวละครในงานวรรณกรรมของฌีตลัซันแต่มีความผิดหวังในความรักระหว่างหญิงกับชายทั้งสิ้น ฌีตลัซันเห็นว่าทัศนคติเกี่ยวกับความรักที่มีพื้นฐานอยู่บนความหลงผิดตามกฎเกณฑ์ชนชั้นกลางจะไม่สามารถดำเนินไปได้โดยราบรื่น อันที่จริงแล้วปัญหาในเรื่องความรักของหนุ่มสาวในงานเขียนของฌีตจะมีลักษณะ คล้ายคลึงกับชีวิตรักของผู้แต่ง นั่นก็คือการแยกความรักที่เป็นเรื่องของจิตใจออกจากความต้องการทางร่างกาย ความรักที่ฌีตบรรยายไว้ในหนังสือของ อ็องเดร วอลแตร์ หรือในนวนิยายเรื่อง *คนทำเหรียญปลอม* ก็ดี ลัซันแต่เป็นความรักในลักษณะเทิดทูนบูชาไม่มีความต้องการทางเพศเจือปน เอ็มมานูแอล (Emmanuelle) ในสายตาของอ็องเดร วอลแตร์ และบรจนา (Bronja) ในสายตาของโบริส (Boris) คือ สัญลักษณ์ของคุณธรรมที่สมบูรณ์แบบ ฌีตนั้นมอบความรักให้แก่ มาดเดอลแลน (Madeleine) ผู้เป็นภรรยา อย่างมากมาย สุดพรรณนา แต่เขาก็อดที่จะเปิดเผยความในใจถึงความผิดหวังในชีวิตแต่งงานไม่ได้ ฌีตกล่าวถึงชีวิตคู่ในอนุทิน เดือนกันยายน 1940 ว่า ชีวิตแต่งงานก็คืออนรกนั่นเอง และถ้าเขารู้จักฟังเสียงตนเองเขาคงจะไม่แต่งงาน³⁹ อันที่จริงแล้วมาดเดอลแลนผู้มารดาไม่เห็นด้วยกับความรักของฌีตกับมาดเดอลแลนและได้กล่าวเตือนไว้ฌีตได้ บันทึกลงไว้ในหนังสือของอ็องเดร วอลแตร์ ว่า แม่ได้พูดว่าความรักของเขาเป็นความรักแบบที่ชายมากกว่า⁴⁰

แม้แต่ความรักของตัวละครในคู่ที่ไม่ได้มุ่งเทิดทูนด้านเดียว เช่น ในเรื่อง *ประตูแคบ* (La Porte Etroite) ได้แก่ ความรักของฌีโรม (Jérôme) ที่มีต่ออลิสซา (Alissa) เขาหวังแต่งงาน สร้างครอบครัวร่วมกับเธอ แต่ก็เป็นไปได้เพราะติดขัดอยู่ที่ความเคร่งครัดของศีลธรรมและการตีความศาสนาอย่างผิดๆ แบบชนชั้นกลาง อลิสซาต้องการทำตามแบบอย่างของพระเยซูคริสต์ที่ยินดีแบกความผิดบาปของมวลมนุษย์โดยยอมถูกตรึงไม้กางเขน อลิสซาเข้าใจว่าชีวิตแท้จริงที่เธอปรารถนาไม่ได้อยู่ในภพนี้ เธอจึงปฏิเสธที่จะใช้ชีวิตร่วมกับฌีโรมตามแบบความรักของมนุษย์ธรรมดา⁴¹

สำหรับปัญหาเรื่องความรักนั้น ฌีตแนะนำไว้ในเรื่อง *อาหารทางโลก* ให้เด็กหนุ่มหันไปพึ่งความรักแบบกรีก นั่นก็คือ ความรักระหว่างเพศชายด้วยกัน

ผู้เขียนเรื่อง *อาหารทางโลก* ยอมรับว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวเขาเองกับเมนาลก์นั้น มีมากกว่าความเป็นเพื่อน⁴² และได้ชี้แจงรายละเอียดว่า ก่อนที่จะพบกับเมนาลก์จิตใจของเขาอยู่ในสภาพว่าวุ่น มีแต่ความกระวนกระวาย ทว่าหลังจากพบและคบหากับเมนาลก์ได้เกิดการแปลงสภาพขึ้นในตัวเขา เขาคือคนใหม่ได้ฟ้าใหม่⁴³ เขาอยากทอดกายลงบนกายของเพื่อนรัก อยากประทับปากของเขาบนปากเพื่อน อยากวางหน้าผากลงบนหน้าผาก อยากสอนความรักให้⁴⁴

³⁹ Gide, *Journal 1939-1949*, p.53

⁴⁰ Gide, *Les Cahiers et les Poésies d'André Walter*, Paris : Gallimard, 1952, p.19

⁴¹ Gide, *La Porte Etroite*, (le livre de poche), Paris : Mercure de France, 1959, p.41

⁴² Gide, *Les Nourritures Terrestres*, p.24

⁴³ Ibid., p.p.26-28

⁴⁴ Ibid., p.44

เราจะเห็นว่าความคิดเรื่องความรักเช่นนี้ตรงกับสิ่งที่ผิดได้บรรยายไว้ในหนังสือชื่อ *โกริดง* (Corydon) ซึ่งตีพิมพ์หลังจากเรื่อง *อาหารทางโลก* ไม่นานนัก ผิดกล่าวยกย่องความรักร่วมเพศว่าไม่ได้เป็นเรื่องขัดต่อศีลธรรมแต่อย่างใด ผิดกล่าวถึงทัศนคติใหม่เกี่ยวกับความรักซึ่งเขาต้องการสอนวัยรุ่นว่าความคิดที่ว่าหญิงกับชายเป็นของคู่กันนั้นเป็นความคิดดั้งเดิมที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาอันที่จริงแล้วความรักในเพศชายด้วยกันเป็นเรื่องธรรมดาไม่มีศีลธรรมชาติ จารีตประเพณีต่างหากที่เป็นผู้กำหนดว่าพฤติกรรมนี้ผิดศีลธรรม เป็นความรักวิปริต สัญชาติญาณทางเพศที่เกิดขึ้นในระยะแรกหนุ่มนั้นจะไม่ผลักดันให้ไปหาเพศตรงกันข้ามเสมอไป⁴⁵

ผิดเชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างชายสูงอายุกับเด็กวัยรุ่นนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่บริสุทธิ์มากกว่าระหว่างชายกับหญิง เด็กหนุ่มจะไม่เสียความบริสุทธิ์ ความรักระหว่างชายกับหญิงมักจะลงเอยด้วยความใคร่ ความพอใจชั่วแล่นของชายอาจจะแสวงหาได้จากเพศเดียวกัน และสิ่งที่เปื้อนข้อได้เปรียบก็คือ ผู้อาวุโสย่อมจะสอนศิลปะของความรักให้เด็กวัยรุ่นเพื่อจะสามารถปฏิบัติหน้าที่สามีที่ดีได้⁴⁶ ผู้เขียนเรื่อง *อาหารทางโลก* ก็ได้เข้าถึงประโยชน์ที่วัยรุ่นชายจะได้รับเมื่อคบหาและสามารถอ่านใจซึ่งกันและกันกับผู้อาวุโส⁴⁷ ผู้อาวุโสรู้จักโลกมากกว่าย่อมจะกระตุ้นวัยรุ่นให้มีพฤติกรรมดี มุ่งไปสู่คุณธรรม และในทางกลับกันผิดคิดว่าวัยรุ่นอาจจะให้ข้อคิดที่น่าสนใจได้มากกว่าผู้ใหญ่ เพราะวัยรุ่นเป็นวัยแห่งเหตุผลและความกระตือรือร้น⁴⁸ อาจจะสามารภให้แรงบันดาลใจดังเช่นที่ มาร์ค อัลเลเกรต์ (Marc Allégret) เป็นผู้ให้คำแนะนำแก่ผิดในงานเขียนของเขา สำหรับผิดแล้ววัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการผู้แนะนำเป็นอย่างมากเพราะมีความรู้สึกไวต่ออิทธิพลภายนอก อาจจะถูกชักนำไปในทางที่ผิดได้ง่าย ผิดได้บรรยายถึงความแค้นใจของเขาที่มีต่อ ผิดอง คือกอดได้ (Jean Cocteau) ซึ่งชักนำ มาร์ค อัลเลเกรต์ ไปในทางที่ไม่ควรว่าเหมือนกับความแค้นของ พิกเมเลียน (Pygmalion) ที่พบว่ารูปปั้นของเขาถูกทำลาย⁴⁹

อิทธิพลของหนังสือ *อาหารทางโลก* ต่อวัยรุ่นร่วมสมัย

การที่ผิดต้องการให้วัยรุ่นในอุดมคติเติบโตขึ้นในสังคมที่ปราศจากข้อบังคับของครอบครัวและของสังคมนั้น เมื่อพิจารณาอย่างเป็นธรรมแล้วก็จะพบว่าเป็นสิ่งที่น่าชื่นชม การวิจารณ์ค่านิยมของชนชั้นกลางอันเป็นสถาบันที่ไม่มีใครกล้าแตะต้องมิได้เป็นสิ่งที่ง่ายในต้น ศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะการกล้าแสดงถึงความรักระหว่างเพศเดียวกันอย่างเปิดเผย จดหมายจากวัยรุ่นที่ชื่อ ฌักส์ ริวีแยร์ (Jacques Rivière) และอแล็งฟูร์นีย์เยร์ (Alain Fournier) ในปี 1906 แสดงถึงอิทธิพลของผิดต่อพัฒนาการทางด้านจิตใจของเด็กทั้งสอง ข้อความตอนหนึ่งในจดหมายมีว่า

⁴⁵ Gide, *Corydon*, Paris : Gallimard, 1952, p.p.48-52

⁴⁶ Gide, *Corydon*, Paris : Gallimard, 1952, p.142

⁴⁷ Gide, *Les Nourritures Terrestres*, p.70

⁴⁸ Ibid., p.216

⁴⁹ Gide, *Journal* 1889-1939, p.1131

“อ็องเดร ฌีต มนุษย์ที่ควรบูชา (...) กามฉันท์ พลัง ความรัก ความใคร่ (...) เราอยู่ด้วยสิ่งเหล่านี้ สิ่งเหล่านี้ยกตัวเราขึ้นไปสู่พระเจ้า”⁵⁰

อึ้งแบบอย่างของการต่อต้านทั้งหลายที่ฌีตกล่าวถึงในอาหารทางโลก นั้น ฌีตนำมาสอนเพื่อกระตุ้นให้เด็กวัยรุ่นมีความคิด ถึงแม้ว่าแนวทางที่ฌีตนำเสนอเกี่ยวกับความรักนั้นดูจะขัดแย้งต่อหลักปฏิบัติในสังคม ฌีตก็ได้มีเจตจำนงจะเสนอแบบอย่างที่ไม่ดี เพียงแต่ต้องการให้วัยรุ่นตระหนักถึงความเป็นตัวของตัวเองอย่างแท้จริง ศิลธรรมที่วัยรุ่นควรเรียนรู้ก็คือศิลปะแห่งความจริงใจและความซื่อสัตย์ต่อตนเอง

แม้ว่าฌีตจะตกย้ำในเรื่องอาหารทางโลกว่ามนุษย์ควรดำเนินชีวิตอย่างอิสระด้วยความรื่นรมย์ เขาก็ยอมรับในจดหมายที่เขาเขียนไปถึง ฟร็องซัวส์ โมริแยค ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 1922 ว่าหลังจากที่เขาเขียนหนังสือเรื่องอาหารทางโลกแล้ว เขาตระหนักดีว่านวนิยายของเขาอาจชี้นำวัยรุ่นไปสู่ทางที่ล่อแหลมต่ออันตราย เขาจึงได้เขียนบทละครเรื่องโซล (Saul) ขึ้นมาเพื่อแสดงหายนะอันเกิดจากการสร้างเสรีภาพให้แก่ตนด้วยการยอมรับทุกสิ่งที่ผ่านมาในชีวิตโดยไม่รู้จักเลือก⁵¹

ฌีตต้องการชี้ให้เห็นว่าการใช้ชีวิตอย่างอิสระนั้นจะต้องดำเนินไปอย่างพอเหมาะพอควร เสรีภาพที่ออกมาในรูปแบบของความรุนแรงในชีวิตนั้น ฌีตยอมรับไม่ได้ เขาแนะนำให้วัยรุ่นปลดเปลื้องตนเองจากพันธะหน้าที่ต่อครอบครัว แต่ขณะเดียวกันเขาก็ชี้ให้ตระหนักถึงอันตรายที่จะมากับเสรีภาพนั้น ฌีตพิจารณาอิสรภาพทางด้านศีลธรรมและวิถีชีวิตของแบร์นาร์ด (Bernard) วัยรุ่นในเรื่องคนทำเหรียญปลอมด้วยที่ทำเชิงวิพากษ์ บุคลิกใหม่ของแบร์นาร์ดกลับมีแนวโน้มทางด้านทำลายอย่างรุนแรง ฌีตกล่าวว่าเมื่อพิจารณาดูการต่อต้านที่ดำเนินไปอยู่ตลอดเวลาของแบร์นาร์ดแล้ว มีความรู้สึกถึงความเคยชินในการต่อต้านและการเป็นปฏิปักษ์ฝังลึกจนทำลายแม้แต่เอกลักษณ์ของตนเอง แบร์นาร์ดเป็นพระเอกที่เขาคิดหวังเพราะทุกสิ่งทุกอย่างถูกกลืนโดยบุคลิกด้านทำลายหมด⁵²

บทส่งท้าย

อ็องเดร ฌีต ซึ่งมีปัญหาขัดแย้งกับสังคมชนชั้นกลางต้นศตวรรษที่ 20 และคริสต์ศาสนาเป็นส่วนตัว ได้แสดงความคิดวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง แต่เขาก็มิได้ออกไปเกินเลยขอบเขตของครอบครัว เมื่อเหตุการณ์ของสังคมภายนอกแปรเปลี่ยนไป ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ซึ่งนำไปสู่พัฒนาการของระบบทุนนิยมทำให้ฌีตเล็กที่จะซ่องตติอยู่แต่เรื่องของตนเองและปัญหาครอบครัว เขาตระหนักถึงความทุกข์ยากของกลุ่มชนชั้นกรรมาชีพตั้งที่เขาได้สะท้อนภาพไว้ในเรื่อง ความทรงจำจากศาลอาญา (Souvenirs de

⁵⁰ Pierre Quint. *André Gide*, p.519

⁵¹ *Cahiers d'André Gide 2, Correspondance A.Gide - F.Mauriac 1912-1950*, Paris : Gallimard, 1971, p.69

⁵² Gide, *Les Faux-Monnayeurs*, p.216

la Cour d'Assises)⁵³ นอกจากนั้นเขายังหยิบยกปัญหาของการชุดรีดบีบคั้นในลักษณะต่างๆ ที่กลุ่มทุนนิยมนำไปใช้ในอาณานิคมในบันทึกเรื่อง *การเดินทางไปคองโก* (Voyage au Congo)⁵⁴ และในหนังสือเรื่อง *เมื่อกลับมาจากชาด* (Le Retour du Tchad)⁵⁵ สิ่งเหล่านี้เป็นแรงบันดาลใจให้เด็คมีความเลื่อมใสในลัทธิสังคมนิยมของรัสเซียซึ่งเขาเชื่อว่าเป็นระบบที่เสริมสร้างเสรีภาพในความสัมพันธ์ของมนุษย์อยู่ระยะหนึ่ง ทว่าในที่สุดเด็คได้ประมวลข้อบกพร่องของอุดมการณ์สังคมนิยมที่ไม่อาจสร้างศรัทธาและความหวังให้แก่การปลดปล่อยตนเองไว้ในเรื่อง *เมื่อกลับมาจากรัสเซีย* (Retour de l'U.R.S.S.) ดังที่เขากล่าวไว้ในอนุทินปี 1936⁵⁶

เราจะเห็นได้ว่าเมื่อเด็คสามารถปลดปล่อยตนเองจากชนบสังคมนิยมชั้นกลางฝรั่งเศส ดำเนินชีวิตตามที่ตนปรารถนา ทักษะของเขาจึงขยายกว้างจากระดับครอบครัวไปสู่สังคมโลก แม้ว่าภาพลวงตาที่เขาสร้างขึ้นไว้ในใจจะต่างจากความเป็นจริงเมื่อเขาได้มีโอกาสไปสัมผัสโลกสังคมนิยมด้วยตนเองก็ตาม

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵³ Gide, "Souvenirs de la Cour d'Assises", *Journal 1939-1949*, p.p.619-677

⁵⁴ Gide, "Voyage au Congo", *Journal 1939-1949*, p.p.68-864

⁵⁵ Gide, "Le Retour du Tchad", *Journal 1939-1949*, p.p.865-1046

⁵⁶ Gide, *Journal 1889-1939*, p.p.1250-1253